

Inlägg

Redaktör: Kristina Räf
kristina.raf@lakartidningen.se

utifrån

Vi lider under ett styre som vill oss alltför väl

Läkartidningens sista sidor, »Inlägg utifrån«, är ett forum för pennor som kan ge ett utifrånperspektiv på hälso- och sjukvården. Avdelningen reserveras alltså för skribenter andra än läkare.

Veckans skribent

Göran Albinsson Bruhner

Göran Albinsson Bruhner, ekonomie doktor, har ett yrkesförflutet inom försvar, industri, forskning och dagspress.

För hundra år sedan föddes Eric Blair i Indien. När han dog i Storbritannien hette han George Orwell och var världsberömd som inläggande skildrare av det totalitära samhället. I fabeln »Djurfarmen« är alla djur jämlika, men några djur är mer jämlika än andra. Efter att ha gått segrande ur maktkampen med ett par andra gödgrisar är diktatorn Napoleon jämlikast av alla.

Boken »1984« handlar om livet i den totalitära stormakten Oceanien. Ingen kan undgå plakaten med envåldshärskarens ansikte och orden *Storebror ser dig*. Torteraren från Kärleksministeriet säger till en plågad Winston Smith: »Vill du ha en bild av framtiden så föreställ dej en stövel som trampar på ett ansikte – i evighet.«

Misanthropen Orwell fick inte uppleva hur folket i Östeuropa avsatte Storebror. Flera forna kommunistdiktaturer kommer snart att vara medlemmar i EU. För dem är den svenska välfärdsstaten en åtråvärd förebild. En tyranniserande Storebror skall efterträdas av en beskyddande Storasyster.

Det vare mig fjärran att likna Socialstyrelsen vid Oceaniens Kärleksministerium. Men faktum är att även svenskarna har ett överhetsproblem. De lider under ett styre som vill dem alltför väl.

I Sverige finansieras praktiskt taget all vård inklusive sjukersättning och andra kringkostnader med skatter. En konsekvens härav är att den offentliga sektorns företrädare tenderar att betrakta medborgarna som ett slags offentlig egendom på vilken det – särskilt i lågkonjunkturer – gäller att hålla repara-

tionskostnaderna nere. Man behöver inte vara civilekonom för att begripa att färre fall av lungcancer, skrumplever, vådaskjutningar, matförgiftningar och trafikskador innebär lägre sjukvårdskostnader. Ett grundkrav på preventiva åtgärder är att deras kostnader inte får överstiga besparingarna inom sjukvården.

Länge var höga skatter på tobaksvaror och alkoholhaltiga drycker idealfall av vårdprevention. Staten fick stora inkomster samtidigt som skadefrekvensen för lungor och lever hölls nere. Under en period var den genomsnittliga livslängden för personer med lungcancer 67 år. Detta betydde att de berörda under ett långt arbetsliv – i tillägg till övriga skatter – betalade stora belopp i tobaksskatt. De belastade sedan aldrig offentliga budgetar med kostnader för pensioner och äldreomsorg.

Men numera är skattesatserna för tobak och sprit så höga att ytterligare konsumtionsbromsande höjningar leder till en sänkning av det totala skattebeloppet. I kampen om statens själ har hittills Fiscus haft större framgång än Medicus. Båda blir förlorare när anpassningen till EUs skattenivåer får fullt genomslag.

Den billigaste vårdförebyggande åtgärd som står staten till buds är utfärdandet av lagar och regler. Detta konstaterat i medvetande om att vad som är billigt för staten kan vara dyrt för medborgarna. I USA har en studie gjorts av alla federala bilföreskrifter. Resultatet blev en regleringsmultiplikator på 20. Inneböörden härav är att för varje dollar som

kongressen anslag till kontrollorgan ökade bilkostnaderna med 20 dollar.

Ett problem med många regler och föreskrifter är att kunskap saknas om deras effekter. Jag har en god vän som röker. Han visade mig häromdagen ett cigarrettpaket. En halv bredsida upptogs av påståendet »Rökning kan leda till en långsam och smärtsam död«. När han vände på paketet stod att läsa »Rökning dödar«. Såvitt jag vet har inga vederhäftiga undersökningar bevisat att dylika texter avskräcker från rökning.

Sådant som obligatoriska varnings-texter, regler för tobaks- och spritrekla- samt recepttvång på enkla läkemedel är ett utflöde av välmenande politikers behov av att låta staten agera omtänksam Storasyster. Därvid avslöjar de förtroendevalda en kluven människosyn. Ingen politiker skulle komma på tanken att ifrågasätta omdömet hos dem som valt honom eller henne. Riksdagsledamöterna tilltror alla röstberättigade en rationell uppfattning om den europeiska monetära unionen. Men när det gäller inställningen till det personliga välbefinnandet omyndigförklaras samma medborgare.

Professor Parkinsons första lag om byråkratiers expansionsförmåga är direkt tillämplig på Livsmedelsverket, Konsumentverket, Arbetarskyddsstyrelsen och andra myndigheter med skyddsuppdrag. Mycken möda ägnas åt sökandet efter stödbehövande grupper. Regeldrivande är också en abnorm riskaversion. Offentliga skyddsorgan fruktar att bli beskyllda för passivitet. Tidningsrubriker om en drunkningsolycka kan få dem att överväga flytvästtvång på kommunala badplatser.

För säkerhets skull vill jag påpeka att jag inte skämtar. För några år sedan jämställde en läkare i Malmö småbarnsföräldrars rökning i hemmet med barnmisshandel. Eftersom det inte är tillåtet att misshandla barn borde hemmablossande förbjudas. Konsumentverket har kopplat samman anorexi med reklamen för både kalorifattiga livsmedel och sportkläder.

Yrkesbeskyddare ser på livsnjutare som dödsnjutare. De betraktar som sin stora uppgift att hindra medmänniskor från att begå självmord med kniv och gaffel, med rökverk, med motorfordon, med köksredskap, etc. De reagerar negativt på varje antydning att ett bloss eller ett glas kan bidra till personlig trevnad och/eller berikad samvaro.

Utmärkande för professionella beskyddare är också ett klart ointresse för marknadslösningar. Rökning i restauranger är ett typfall där marknadens

prismekanism är en bättre hälsovärnare än Storasysters förbud. Det finns två konsumentkategorier: Den ena utgörs av dem som gillar att röka i samband med förtäring och dem som accepterar att vara passiva rökare. Den andra kategorin består av orubbliga antinikotiniteter. Är preferenserna tillräckligt starka kommer vinstsugna entreprenörer att etablera näringsställen för båda gruppernas behov.

För att inte ge en alltigenom negativ bild av skyddsmyndigheter vill jag sluta med en apologi för den viktigaste av dem alla, nämligen polisväsendet. Dess uppgift är inte att skydda oss från oss själva utan från andra. Vetenskap och beprövad erfarenhet har belagt att en större och effektivare poliskår skulle innebära färre våldsoffer och därmed minska belastningen på sjukvården.

Göran Albinsson Bruhner